

IZ KRONIKE OSNOVNE ŠOLE V RETEČAH OB NJENI 100-LETNICI

Šolski upravitelj Lovro Korenčan je v kroniki 1939 zapisal: »*Iz vasi tukajšnje župnije so ljudje pošiljali svoje otroke pred mnogimi leti v Škofjo Loko v šolo. Seveda so bili to otroci premožnejših staršev. Ko so pa letine leto za letom postajale slabše, tudi bogatejši ljudje niso več pošiljali svoje otroke v šolo, ker so morali otroci imeti tudi hrano in stanovanje v Loki, je to obiskovanje šole že precej stalo. Precej let ni tu potem nihče poučeval otrok*«.

Župniki so sicer občasno poučevali otroke verouk, malo branja in pisanja, vendar je okoli 70 otrok ostalo brez pouka. Šele ko je prišel v kraj župnik Stanislav Šranc, so pričeli s poukom za silo. Otroci so pozimi prihajali vsak dan v Matevževo bajto. Tam jih je za šolo zelo vneti župnik poučeval v branju, pisanju in računanju. Ko pa se je s poletjem pričela paša, so s poukom prenehali. Včasih je otroke zbral tudi kasnejši župnik Alojz Kumer. Vendar je bil tak pouk zelo nereden in pomanjkljiv.

Vsi krajanji so čutili živo potrebo, da zgradijo lastno šolo v Retečah. Da je v tej župniji šola potrebna, je spoznal župnik Primož Bertoncelj, doma z Godešiča. V svoji oporoki je zapustil 1700 gld z namenom, da v Retečah sezidajo šolo. Ko so že imeli volilo v precejšnjem znesku, je začel krajevni šolski svet prepričevati tukajšnje občane, naj pričnejo z gradnjo šole. Kranjski deželni odbor je odobril 1500 gld brezobrestnega posojila. S tem denarjem so kupili stavbni prostor. Po dolgem premišljevanju in posvetovanju so kupili 740 m² zemljišča od Marije Bergant iz Reteč. Kronist je zapisal »*prostora za to stavbo niso mogli lepšega izbrati, kakor so ga*«. Ta kos travnika je stal 247 gld 45 kr.

Prva komisija si je leta 1891 ogledala parcelo. Komisijski ogled so opravili okrajni glavar Gstettenhofer, župan Jelovčan iz Stare Loke in člani krajevnega šolskega sveta: Janez Kušar iz Reteč, predsednik, Alojzij Kumer, župnik, Janez Jugovic iz Godešiča, odbornik, Lovro Jenko iz Gorenje vasi, odbornik. Za namestnika sta bila izvoljena Franc Volčič iz Reteč in Matevž Kavčič z Godešiča.

Izvajalci del so bili naslednji mojstri: zidarska dela je prevzel Franc Kožuh, zidar iz Ladje pri Goričanah, streho je napravil Jurij Bernard, tesar z Godešiča, mizarska dela je prevzel Janez Šetina iz Zbilj. Šolo so delali tudi s tlako z deli krajanov, zlasti prevozi, in je bila meseca novembra 1893 končana. Pri prevzemu šolske stavbe so bili navzoči okrajni glavar Gstettenhofer, inženir Stanko Bloudek in člani krajevnega šolskega sveta.

Deželni šolski svet v Ljubljani je z dekretom št. 53 z dne 11. 2. 1894 imenoval prvega učitelja in upravitelja na reteški šoli. To je bil Robert Ziegler, do tedaj je poučeval pri Sv. Jakobu ob Savi, 25. 2. 1894 pa se je preselil v Reteče. Ker pa je bilo treba še marsikaj popraviti in pripraviti, šole še niso odprli.

Šele 29. marca 1894 so šolsko stavbo slovesno blagoslovili in odprli. Ta dan je bil za reteško župnijo prazničen. Šola je bila znotraj in zunaj okrašena. Pred vhodom je bil mlaj z napisom: »Pustite male k meni priti«.

Ob 10. uri se je pred šolo zbrala vsa šolska mladina praznično oblečena, deklice so bile večinoma v belih oblekah z venčki na glavah, dečki pa so imeli na prsih pripete sveže šopke.

Kronist nadalje opisuje: *prihajali so učitelji iz sosednjih in tudi daljnjih šol. Zbralo se je 19 učiteljev. Prišel je tudi okrajni šolski nadzornik Andrej Žumer, ki je zastopal okrajni šolski svet. Sprevod se je pomikal v cerkev.*

Stavba osnovne šole v Retečah zgrajene leta 1893

Na čelu so nosili dve cerkveni banderi, za njima je šel administrator Franc Rozman, ker je bil domači župnik zaradi bolezni odsoten, sledila je šolska mladina z učiteljem Zieglerjem. Za njimi so šli šolski nadzorniki z drugimi učitelji, člani krajevnega šolskega sveta in mnogi farani.

Po maši so ponovno odšli pred šolo, kjer je šolski nadzornik v daljšem govoru podal zgodovino ustanovitve šole in se vsem zahvalil za zavzetost pri gradnji, posebno pa se je tudi spomnil dobrotnika šole, župnika Bertonc-lja. Ob koncu govora je domačemu učitelju dal praktična navodila, starše pa opominjal, da svoje otroke radi in redno pošiljajo v šolo. Sledili so še govori: učitelja Zieglerja, ki se je nadzorniku zahvalil za spodbudne besede, tudi on je pozval starše in učence, naj šolo v svojem kraju imajo radi in za njo skrbijo; administrator je prav tako »delil« staršem in otrokom same koristne nauke. S tem je bila svečanost končana, gostje so si še ogledali šolo in druge prostore ter se odpravili v učiteljevo stanovanje na kosilo, ki ga je pripravil krajevni šolski svet. »Tu se je vrstila pesem za pesmijo, napitnica za napitnico.«

S poukom so pričeli 2. aprila 1894. Šoloobveznih je bilo 99 otrok, od teh 44 dečkov in 55 deklic. Šolo pa je obiskovalo 89 otrok in sicer 42 dečkov in 47 deklic.

Poučevali so v dveh oddelkih nižje skupine in sicer prvi oddelek od 9.30 do 12. ure, drugi oddelek od 13. do 16. ure, taka razdelitev ur je bila na željo staršev zaradi paše. Verouk je poučeval župnik Alojzij Kumer, v odsotnosti zaradi bolezni pa sta ga nadomeščala učitelj in upravitelj Ziegler ter administrator Franc Rozman. Učiteljeva žena Antonija Ziegler je poučevala ročna dela 25 deklic drugega oddelka vsak teden dve uri.

Omeniti moramo, da je novozgrajena šola imela le eno učilnico in dvosobno stanovanje za šolskega upravitelja, tako da je okoli 90 učencev imelo deljen pouk in to vse v eni učilnici. Zato so se kmalu pričele priprave za razširitev šole. Prvi poskusi so bili že leta 1906, ko je šola zahtevala razširitev v dvorazrednico. Krajevni šolski svet je določil, da se šola razširi šele v teku petih let. Leta 1913 je krajevni šolski odbor na svoji seji na predlog učitelja Vidica sprejel sklep, da se zaradi prevelikega števila šoloobiskujočih otrok šola razširi v dvorazrednico. Zato je okrajni šolski svet v Kranju določil dan ogleda – 16. april 1913. Komisija je ugotovila, da so šolski prostori res premajhni za tako veliko število otrok, in sklenila, naj šolo razširijo z dovoljenjem deželnega šolskega sveta in deželnega odbora Kranj. Razširitvi so zelo nasprotovali možje podobčine iz Žabnice.

Zaradi svetovne vojne se je zanimanje za razširitev šole ohladilo in zavleklo. Večkrat so poskušali oživeti potrebo po razširitvi, vendar brez uspeha. Tako se je zelo zavzemal za razširitev tudi upravitelj Matija Kenda, ki je na reteški šoli pol leta nadomeščal upravitelja Edvarda Vidica. Na seji krajevnega šolskega sveta dne 21. decembra 1919 je ponovno doživel poraz, ki jasno osvetljuje stališče krajevnega šolskega sveta do šole. Ko se je iz Borovelj vrnil upravitelj Vidic, je ponovno poskušal, vendar predsednik

1. Poglej 4. razred učilnice otrok.

2. Veljavne obline

3. Osnovna učilnica - Reteče

4. Kraljevo

5. Kraljevo vasi

6. Medvodce

Šola	Vse otroci v osnovni šoli	Upravna občina	Število hišnih števil	Čistotnost v km		Število samostojnih domov	Število hišnih števil	Število hiš, ki so starejši od 100 let	Opomba
				napovedna	izpolnjena				
1. Reteče		Jamnica	36	0	03	32	360 m		
2. Kraljevo		-	67	2	23	53	360 m		
3. Kraljevo vas		-	36	1	2	33	360 m		
4. Kraljevo vasi		Medvodce	12	2	21	9	350 m		Medvodce, videti na strani 1, 15

Šolski okoliš osnovne šole v Retečah

okrajnega šolskega sveta ni hotel sklicati seje. Šele na poziv okrajnega sveta se je sestal krajevni šolski svet dne 15. junija 1920. Po dolgih razpravah, nekateri člani so bili celo mnjenja, da je tako preveč govorjenja o šoli in da šole ni potrebno širiti, so na koncu le sprejeli sklep, da šole razširijo v dvorazrednico na ta način, da bi drugi razred imel pouk dopoldne, prvi pa popoldne, ker ni dveh učnih sob na razpolago.

Ko pa je prišel ta predlog v razpravo na občinsko sejo, ni bil odobren, češ da nova učna moč – učiteljica ne bi dobila v vasi ne hrane ne stanovanja in bi s tem trpel vzgojni moment. V tem letu, ko so razpravljali o razširitvi šole, je bilo 120 šoloobveznih otrok. Ker je občinski odbor Stara Loka ponovno zavrnil razširitev šole v dvorazrednico, je reteški krajevni šolski svet na seji 6. julija 1923 sklenil v posebni spomenici obrazložiti občinskemu svetu Stara Loka potrebo po razširitvi šole in prosil občinski odbor, da na svoji prvi seji sprejme sklep. V spomenici so posebno poudarili, da pri izgradnji šolske stavbe občina ni imela velikih stroškov, ker se je delalo z legatom (volilom) pokojnega župnika Bertonclja. Poudarjali so brezupen položaj šolske sobe in nevarnost poškodb ob lažjem potresu. Prepis spomenice so poslali tudi okrajnemu svetu v Kranj s prošnjo, da pomaga pri rešitvi težkega položaja šole. Šele leta 1929 je prišlo do reševanja, ko je oblastni šolski odbor sklical sejo 16. julija 1929 in obravnaval razširitev šole v dvorazrednico. Komisija je ugotovila potrebo po novi šolski stavbi in jo nujno priporočala. Le zastopniki občin so bili mnjenja, da se prezida in uredi staro poslopje, ker za novo zidavo ni sredstev.

Na zahtevo in željo krajevnega šolskega odbora, da se šola začasno razširi v dvorazrednico, dokler nimajo dovolj sredstev za novo šolo s tremi ali štirimi razredi, so šolo z odlokom ministrstva prosvete 6. No. br. 72286 z dne 23. septembra 1929 razširili v dvorazrednico.

Z razširitvijo šole v dvorazrednico so razpisali drugo tj. novo učno moč in so na šoli tudi uvedli pouk dekliških ročnih del, ki ga je v letih 1901/1902 – 1909 vodila Lea Potočnik, upraviteljeva žena. Z razpisom Velikega župana ljubljanske oblasti P. br. 8929 z dne 25. oktobra 1929 je bila na šolo imenovana začasna učiteljica Vera Premrov, »nadštevila« učiteljica v Kranjski gori.

Do zidanja nove šole pa kljub odloku oblastnega šolskega odbora v Ljubljani, št. 1341 z dne 20. avgusta 1929 da se zida v Retečah nova šola in se mora stavba izročiti svojemu namenu v jeseni 1931 – še ni prišlo. Na podlagi komisijskega oglada 16. julija 1929 in navedenega odloka oblastnega šolskega odbora v Ljubljani je krajevni šolski odbor na svoji seji dne 10. avgusta 1930 sklenil in tudi kupil parcelo št. 39/1 last Janka Prelestnika iz Reteč v izmeri 3251 m² za šolsko stavbišče. To parcelo so po ponovnem komisijskem ogledu leta 1931 zamenjali za parcelo z bolj ugodno lego v izmeri 3100 m². Bansko upravo so zaprosili, da izdela načrte in proračun brezplačno. Upali so, da prično z zidavo že jeseni leta 1931, tako da bo stavba do zime pod streho ter se v letu 1932 opravijo še zaključna dela in oddajo svojemu namenu. Splošna gospodarska kriza, ki je zajela tudi slovenskega kmeta, in v zvezi z njo pomanjkanje denarja – odobreni fond v višini prek 100.000 din, ki je bil rezerviran, je bil premajhen – vse to je pripomoglo, da se je gradnja novega šolskega poslopja zavlekla tja v leto 1938.

Okraj: Krajijska Loka

Poročevalec: _____

Poročilo

o stanju in oskrbovanju šol. vrta in zemljišča v šol. letu 1923/24.

Okraj: Krajijska Loka
Občina: Šturška

Šolsko vodstvo: Peteč
Učitelj-vrtnar: Viljem Čvrtak

1. Ima šola vrt? da — ~~ne~~. Je last šol. občine: da — ~~ne~~, polit. občine: ~~da~~ — ne, v najemu: ~~da~~ — ne, od koga: _____.
2. Katastr. obč. Peteč parc. števil in mera: 7/II - 730 m²
3. Koliko meri ves prostor? _____ ha, 7 a, 30 m².
4. Od tega odpade na: a) zazidavo: 230 a, b) telovad. in dvorišče: 0.75 a, c) matičnjak: 0.10 a, d) drevesnico in zelenj.: 1.30 a, e) vinograd: _____ a, f) drugo: 2.02 a.
5. V kakšnem stanju je ograja: 3, iz česa je: železo
6. Ima šola? a) čebelnjak: da — ~~ne~~, b) vodnjak: da — ~~ne~~, c) vrtno lopo: ~~da~~ — ne, d) gor. gredo: ~~da~~ — ne, e) gnojnik: ~~da~~ — ne, f) prostor za komp.: da — ~~ne~~
7. Stanje vrtnega orodja: ugodno
8. Lega vrta: 3
9. Kakovost zemlje: 3, opis: črna ilovnata
10. V sadovnjaku je: pritlič. drev.: 4, oblikov.: 4, visokodeb.: 9, skup.: 17
11. Drevesnica ima divjakov: cepljenih I. l.: _____, II. l.: _____, III. l.: _____, IV. l.: _____, skupaj: _____.
12. Iz drevesnice se je oddalo, učencem darovalo: _____, prodalo: _____, skupaj: _____.
13. Zelenjad se goji: 1
14. Cvetlice se goje: 1
15. Čebelarstvo: a) panji s premaklj. sat.: 6, z nepremaklj.: 14, skupaj: 20
16. Vrt se gnoji: a) s hlev. gnoj., b) kompostom, c) z gnojnico, d) z umetnim gnojem.
17. Sodelovanje kraj. šol. sveta: ugodno
18. Prispevki v tek. šol. letu: od koga, koliko? Kraj. šol. svet: Sin 350 -

Poročilo o stanju in oskrbovanju šolskega vrta in zemljišča v šolskem letu 1923/24 (1. stran)

Nesporazumi, nesoglasja in zavlačevanje z gradnjo pa niso mogli zavreti naraščanje števila učencev. V šolskem letu 1930/31 je bilo novincev za prvi razred preveč in za oba oddelka ni bilo dovolj prostora v eni učni sobi, zato je šolski upravitelj Bansko upravo dravske banovine zaprosil, naj dovoli vzporednico. Banska uprava, četrti oddelek, je z odločbo 4. No. 10677/1 z dne 5. septembra 1930 dovolila vzporednico k prvemu razredu. Šolski upravitelj pa je sporazumno s krajevnim šolskim odborom preskrbel lokal v društvenem domu, ki so ga primerno opremili za učilnico. Ker še ni bila imenovana nova učna moč, je poučevala učiteljica Lea Premrov oba oddelka ločeno. Prvi oddelek popoldne v šoli, drugi oddelek dopoldne v društvenem domu.

Z odlokom ministrstva prosvete 6 No. br. 18460 z dne 12. marca 1932 je bila na lastno željo premeščena na osnovno šolo v Reteče učiteljica Vida Kocjančič, ki je nastopila službo 5. aprila 1932. Pozneje je bila premeščena v Škofjo Loko, kjer je poučeval njen mož. Vse je kazalo, da se gradnja nove šole in priprave zanjo bližajo koncu. V kroniko je upravitelj Edvard Vidic zapisal, da je bila 24. junija 1936 delna licitacija za oddajo del pri novi šoli. Zaradi pomanjkanja denarja pa dela še niso mogli oddati.

Dne 10. oktobra 1937 je bil razrešen službe na reteški šoli upravitelj Edvard Vidic in na lastno željo premeščen v Kranj k sreskemu načelstvu. Na šoli je poučeval od 1913 do 1937, nad dvajset let, in je šolo dvignil od eno- do trirazrednice. Pripravil je tudi vso potrebno dokumentacijo za gradnjo nove šole. Na njegovo mesto je bil za upravitelja šole imenovan Lovro Korenčan, ki ima prav tako veliko zaslug za gradnjo nove šole. Ni pa zanemarljivo tudi dejstvo, da je bil za župana starološke občine leta 1936 izvoljen domačin Ivan Avguštin, posestnik in trgovec, ki je pokazal za zidavo nove šole popolno razumevanje in naklonjenost. Nič manj pomembna pa ni bila tudi sestava novega občinskega odbora, ki je svojemu županu v njegovih prizadevanjih za šolo rad sledil. Novi krajevni šolski odbor je bil po odloku sreskega načelstva v Škofji Loki št. IV. No. 113/3 z dne 25. januarja 1937 imenovan 18. februarja 1937: predsednik Janez Drnovšek, posestnik, Reteče št. 37, poslovodja Lovro Korenčan, šolski upravitelj, Reteče št. 27, blagajnik Janez Meršolj, župnik, Reteče št. 23, odbornik Ivan Avguštin, trgovec, posestnik in župan, Reteče št. 5, odbornik Miha Bobnar, posestnik, Godešič št. 31, odbornik Janez Avguštin, posestnik in kovač, Godešič št. 52, odbornik Franc Križaj, posestnik, Godešič št. 20, odbornik Karl Bertonceelj, posestnik, organist, Gorenja vas št. 11, odbornik Janez Duhovnik, posestnik, Zg. Senica št. 20, za občino Medvode.

Krajevni šolski odbor in upravitelj šole so se zavzemali za nov načrt štirirazrednice, da bi s tem rešili vprašanje šolske stavbe za daljši čas. Nov načrt je izdelal tehnični oddelek banske uprave v Ljubljani, licitacija zanj je bila 15. julija 1937. Dela so oddali priznanim domačim mojstrom. Z delom so pričeli 15. avgusta 1937. Ob šoli so zgradili tudi vodnjak s talno vodo za šolski vodovod. Delo je lepo napredovalo, nadzorstvo nad delom je prevzel šolski upravitelj Lovro Korenčan. V krajevni šolski odbor so bili izvoljeni odborniki Janez Drnovšek, Lovro Korenčan in Miha Bobnar, ki so nadzorovali vse poslovanje ter vodili celotno dokumentacijo od licitacije do komisijske predaje stavbe. Pri oddaji del so redno upoštevali najnižje ponudbe in kvaliteto dela, pa tudi to, da so domači vozniki in delavci dobili plačilo za opravljeno delo. Občasno je nadzoroval delo tudi banovinski nadzornik inž.

Šolski okraj: Staraj

Šolska popisnica

za javne, zasebne, osnovne, meščanske šole

pošta: Škofja Loka; želez. postaja: Škofja Loka; brzojavna postaja: Škofja Loka1. Vrsta šole: Stara vsota
in njej pripadajoče podružnice
(koliko razredne) ali ekskurende

2. Pravica javnosti dovoljena z odl.

Šolo vzdržuje:

Učiteljstvo plačuje:

(Izpolnijo samo zasebne šole!)

3. Šola stoji v davčni občini: Stara vsotaHiš. štev. 35Politična občina: Škofja LokaOkrajno glavarstvo (srez): StarajDavčni okraj: Škofja LokaOkraj. šol. svet v: StarajSodni okraj: StarajŽupnija: Reteče4. Vsolani kraji,
ozir. deli krajevHiš. štev. posameznih
vsolanih hiš

Pripada

polit. občini

davčni
občinižupnijski
občiniDavčni
okrajOddaljenost
v km
(najmanjša
in največja)Datum in štev.
vsolalnih listine,
izdane od

Vsolani kraji, ozir. deli krajev	Hiš. štev. posameznih vsolanih hiš	Pripada			Davčni okraj	Oddaljenost v km (najmanjša in največja)	Datum in štev. vsolalnih listine, izdane od
		polit. občini	davčni občini	župnijski občini			
<u>Reteče</u>	<u>vse</u>	<u>Staraja</u>	<u>Staraja</u>	<u>Reteče</u>	<u>Staraj</u>	<u>0-1</u>	
<u>Spodnje</u>	<u>-</u>					<u>1-2</u>	
<u>Spodnja vas</u>	<u>-</u>					<u>1-15</u>	
<u>Pr. Ljubica</u>	<u>vsj in vsk 35</u>	<u>Staraja</u>	<u>Staraja</u>	<u>Staraj</u>	<u>Spodnja</u>	<u>15-?</u>	

5. Število sistemi-
ziranih

Podatki o ustanovitvi in nadaljnjem razvoju šole (razširitve, preureditve)

prestop. razr. učnih mest

<u>1</u>	<u>1</u>	Ustanovljena z odl. <u>7. julij 1891</u>	z dne <u>1</u> , štev. <u>1</u>	Divergenca dne <u>27. 1892</u>
<u>2</u>	<u>2</u>	Razširjena z odl. <u>Razširjena o dostopnosti z min. odl. 42. 286 - 23/4 29</u> (P. br. 446/1 29)	z dne <u>1</u> , štev. <u>1</u>	Divergenca dne <u>5. 1. 1929/30</u>

Šolska popisnica za osnovno šolo v Retečah v šolskem letu 1929/30

Emil Navinšek, ki je bil tudi projektant nove šole. Med dodatnimi deli so v začetku leta 1938 zgradili sobe na podstrešju, napeljali električno in vodovod na električno podvodno črpalko. Načrt za vodovod je izdelal hidrotehnični oddelek banske uprave na prošnjo krajevnega šolskega odbora. Proračun zanj je bil 40.000 din. Vodovod v novi šoli je bil v tem času velika pridobitev.

30. oktobra 1938 je bila nova lepa šola s štirimi učilnicami, stanovanjem za šolskega upravitelja in dvema samskima stanovanjema slovesno blagoslovljena in odprta.

Ko pa je po dolgoletnem prizadevanju v Retečah končno zrasla nova šolska stavba, ni bilo brezupno pričakovati, da bo kraj dobil štirirazrednico. In res, z odločbo Kr. banske uprave v Ljubljani IV No. 10038/1 z dne 9. junija 1939 so na šoli odprli četrti oddelek. Šolo so razširili v štirirazrednico, pač, ker je bilo vedno več šoloobveznih otrok. Tudi število prebivalcev v kraju je hitro naraščalo zlasti s postavitvijo železniškega postajališča (11. 7. 1926) in gradnjo kopalnišča ob Sori, ki je v kopalni sezoni privabilo veliko kopalcev.

V Retečah je delovala tudi ponavljalna šola, ki so jo morali obiskovati učenci od 12. do 14. leta, ko so že izpolnili šestletno šolsko obveznost. V šolskem letu 1900/1901 je vsak terek skupaj z učenci vsakdanje šole obiskovalo ponavljalno šolo osem dečkov in 19 deklic. Pozneje so učenci obiskovali ponavljalno šolo ob četrtkih, ko so učenci vsakdanje šole imeli prosti dan. S šolskim zakonom leta 1929 so ponavljalno šolo ukinili in so učenci morali redno obiskovati vsakdanjo osnovno šolo.

Ob nedeljah in sredah zvečer je šolski upravitelj Edvard Vidic v šolskem letu 1928/29 vodil kmečko nadaljevalno šolo.

Šolski nadzorniki so bili: Franc Kumer, dekan v Stari Loki, 1898 do 1903, Franc Dolenc, župan in veleposestnik iz Stare Loke, 1904 do 1907, Ivan Meršolj, reteški župnik, 1908, Urban Luskovec, posestnik, 1922. Šolske nadzornike je imenoval okrajni šolski svet na podlagi razpisa.

Ravnatelji šole so bili od ustanovitve do leta 1941 Robert Ziegler, Alojz Potočnik, Anton Kos, Edvard Vidic, ki je vodil šolo polnih 24 let od 1913 do 1937, ter Lovro Korenčan, ki je bil 6. maja 1941 interniran in izgnan iz Reteč.

Kronist nadalje navaja razne posebnosti, zlasti boleznimi med šolsko mladino, zaradi česar je bila šola zaprta posebno ob epidemijah noric, davice, oslovskega kašlja. Zanimiv je podatek, da so v šolskem letu 1904/05 »zaradi dušljivega kašlja prekinili pouk za 27 dni in zato se ima od aprila do 16. avgusta poučevati vsak dan. Vendar se je ta zadnji razpis na prošnjo tukajšnjega šolskega sveta razveljavil in se dovoli konec šol. leta z dne 29. julija 1905. Vsled neznosne vročine v tem letu je določil c. kr. deželni šolski svet brzojavno, da se ima poučevati le zjutraj. Zato se je pričel pouk z dne 4. julija zjutraj ob 7. uri; popoldne pa ni bilo pouka«.

V času prve svetovne vojne je bil pouk nekoliko skrčen, saj so učenci morali pomagati pri poljskih delih, ker so bili očetje in starejši bratje odsotni. Poleg tega pa je tudi šolsko stavbo zasedlo vojaštvo in jo precej poškodovalo ter skoraj uničilo, da so jo morali temeljito obnoviti.

V letih 1903/04, ko je šolo vodil Alojzij Potočnik, so z državno podporo in s podporo Kranjske hranilnice uredili šolski vrt. Prejšnji vrt je bil podoben bolj ograjeni njivi kot pa vrtu. S podporama so vrt razdelili in nasadili sadno drevje. Sprednji del vrta je bil cvetlični, zadnji pa zelenjavni in drevesnica.

Stavba osnovne šole v Retečah zgrajena leta 1938

Nasadili so tudi dve lipi in naredili uto iz gabra. Vrt je meril nekaj čez 5 arov. Z ureditvijo vrta so pričeli s poukom v zelenjadarstvu, poljedeljski pouk pa so že imeli. Leta 1909 so zasadili drevesnico z 260 divjaki, iz katere so pridni učenci vsako leto dobivali nekaj cepljenih drevesc. Maja leta 1920 je ravnatelj Vidic na vrtu na lastne stroške postavil čebelnjak. Čebelariti je začel s 33 panji – kranjiči. S tako urejenim šolskim vrtom je bil tudi omogočen pouk o sadjarstvu in čebelarstvu. Ta novi šolski vrt je bil urejen v soglasju s krajevnim šolskim odborom pod vodstvom ravnatelja, vzdrževal pa se je iz banovinskih prispevkov proračuna B. Celotni prostor je bil razdeljen na telovadišče v izmeri 4 are, sadovnjak 5 arov, zelenjavni in cvetlični vrt ter drevesnica 11 arov.

Leto 1941 in razkosanje Slovenije sta prizadela tudi reteško osnovno šolo, njen kvalitetni učni kader in lepo urejeni vrt.

Po podatkih je reteška osnovna šola marca 1941 imela skupaj 160 učencev, od tega 86 dečkov in 74 deklic, ter tri učiteljice in enega učitelja. Imeli so tudi bogato knjižnico, saj je štela 700 knjig, učiteljska 300 in šolarska 400 knjig.

Po ukinitvi slovenskega pouka so Nemci maja 1941 šolsko stavbo zapečatili do julija 1941, ko so v kraj prišli nemški učitelji in najprej pričeli z nemškimi tečajmi kasneje pa tudi s šolo. Tečaj za odrasle je bil vsak dan in obvezen dva meseca. Tečaj so morali obiskovati tudi stari ljudje. Kot učno knjigo so uporabljali prirejeno brošuro »*Deutsch für Erwachsene*«, ki je bila delno dvojezična. Jeseni leta 1941 so pričeli z rednim šolskim poukom izključno v nemškem jeziku. Pouk je bil dve šolski leti in pol do spomladi leta 1944, ko so nemški učitelji odšli. V tem času se je izmenjalo 12 nemških učiteljev, od teh so le trije znali slovensko, ki pa so kljub temu zelo redko

spregovorili kakšno slovensko besedo. Šolski obisk je bil strogo obvezen, drugače so sledile sankcije.

V prvem in drugem razredu so uporabljali »*Lesebibel für kleine Leute*«, v tretjem in četrtem pa »*Deutsches Lesebuch für Volksschulen*«, kot pomožno čtivo še mesečnik »*Deutsche Jugendburg*« in »*Unsere Lesehefte*« ter pesmarico »*Liederheft für die Deutschkurse im Oberkrain*« in »*Zum Reigen herbel*«.

Prvi nemški učitelj in upravitelj, ki je prišel na šolo, je bil Forti z ženo; ostal je le štiri mesece, znal je tudi nekoliko slovensko. Za njim je prišel na šolo Artur Poper iz Celovca, poučeval je le dva meseca, ko je bil poklican v vojsko. Spomladi leta 1942 je prišel na šolo Kočevar Franc Tscheschark (Češark) in je vodil šolo dve leti. Bil je izredno surov, najhujši nemški priganjač in je z učenci in prebivalci kraja izredno grdo ravnal. Nasledila ga je za zelo kratek čas Karolina Baumann, ki je v krutosti in surovosti do učencev sledila Tschescharku. Ostale učiteljice, ki so se zelo pogosto menjavale, so bile mlade in popolnoma nesposobne. Njihova metoda dela je bila petje nemških pesmi, telovadba in nekaj računstva; pri vsem tem pa je prevladovala telesna kazen za vsak najmanjši prekršek in seveda, če so le slišale medsebojno pogovarjanje učencev v slovenskem jeziku.

Z mladino v šoli sta zlasti Tschescharek in Baumannova ravnala izredno surovo. Otroci, ki so to doživljali, so pripovedovali o kaznih, ki so jih doživljali. Šolski upravitelj Lovro Korenčan, ki je po končani vojni prišel nazaj na reteško šolo, je v poročilu, ki ga je kot odgovor na okrožnico poslal Slovenskemu šolskemu muzeju leta 1946, zapisal: »*Psovanje z 'Windischer hund' in slično je bilo običajno. Redno in za vsako malenkost so bili otroci tepeni s palico po stisnjeni konici prstov, tudi do krvi. Neki Milče, ki je zmikal, je dobil do 100 takih udarcev. Po cele ure so morali držati na stegnjenih rokah lažje in težje predmete do omrtvičenja rok. Taki predmeti so bili svinčnik na enem prstu ali poln umivalnik vode na iztegnjenih rokah ali več težkih knjig in podobno. Zapirali so učence do deset ur in tudi v klet do trde noči. Najhujše in sramotno pa je bilo pretepanje po golem telesu. Učenca so odpeljali v upraviteljevo pisarno, kjer se je moral sleči, nakar sta ga učitelj ali učiteljica pretepla s palico, največkrat pa z metrom po vsem telesu, da je bil od podplutb ves črn. In nihče se ni mogel nikamor pritožiti.*«

Pouk na tej nemški šoli je bil dnevno po tri ure tudi ob praznikih. Poleg osnovne šole je istočasno deloval v župnišču otroški vrtec, ki so ga vodile štiri nemške vzgojiteljice, *Tante*, kot so jih otroci morali imenovati. Pritisk na starše je bil zelo velik. Njihov cilj je bil pričeti ponemčevanje pri najmlajših, zato so jim obljubljali dobro hrano, veliko izbiro igrač. Kljub obljubam starši otrok niso pošiljali v vrtec, ker so se ga otroci zelo bali in se upirali. V vrtcu je bilo do 30 otrok, pa tudi le po pet.

Okupator je za potujčevanje mladine in ljudstva uporabljal zlasti otroški vrtec, nemško osnovno šolo, tečaje nemškega jezika, mladinsko organizacijo Hitlerjugend in Wehrmannschaft. Takoj ob prihodu so sklicevali tako imenovane Appele, ki so bili obvezni za vse prebivalce kraja. Tu so jih prepričevali, da je tukajšnji rod nemškega izvora, da so jih učitelji in duhovniki potujčevali in da so se sedaj vrnili v svojo pravo nemško domovino. Propagando so vodili tudi s potujočimi filmi in skioptičnimi predavanji.

Kako je slovensko učiteljstvo osnovne šole v Retečah preživelo obdobje druge svetovne vojne? Ob pričetku vojne so bili na šoli šolski upravitelj

Lovro Korenčan, učiteljice Mihaela Azarov, Marija Ditrich in Pavlina Eržen. Pouk v slovenskem jeziku je bil do 6. maja 1941, ko je gestapo prvega v okraju aretiral upravitelja šole in ga odpeljal v internacijo v Begunje. Upraviteljeva družina in učiteljice so začasno še ostale v kraju. Učiteljica Ditrichova je bila tudi na seznamu za preselitev, pa se je pravočasno umaknila v Ljubljano. Nekaj časa je živela pri svoji teti, potem pa je odšla k staršem v Postojno, kjer je ostala do osvoboditve. Erženova je bila nekaj časa zaposlena v občinski pisarni na Suhi, kjer so jo aretirali in izselili v Srbijo. Preživljala se je kot gospodinjska pomočnica. Po osvoboditvi se je vrnila na šolo. Kronika omenja učiteljico Bahovčevno, ki je nekaj časa ostala v Retečah, kasneje je bila poslana za učiteljico na Koroško, ker pa je bila politično nezanesljiva, so jo odpustili. Vrnila se je v Reteče in je v času, ko so Nemci zapustili kraj, ilegalno poučevala okoli 80 otrok v slovenskem jeziku.

Vsi učitelji so ostali živi in so se po osvoboditvi vrnili na šolo in pričeli z rednim poukom, čeprav je bilo zelo težko. Učenci so bili izredno razpuščeni, brez prave šole so popolnoma zaostali tudi v duševni rasti; zlasti je nemška šola zapustila hude posledice pri jezikovnem pouku, saj učenci niso znali pravilno čitati in pisati besed, ker so zamenjevali črke in izgovarjavo.

Tudi v času druge svetovne vojne, kakor v prvi, je bilo novozgrajeno šolsko poslopje skoraj popolnoma uničeno. Šolsko poslopje so 21. junija 1944 zažgali partizani zaradi nameravane postavitve domobranske postojanke. Pogorelo je vse do golih zidov, ker ni nihče gasil. Pogorela sta tudi arhiv in inventar v celoti, kolikor ju niso že prej uničili nemški učitelji in orožniki, ki so imeli v šoli postojanko.

Ob proslavi 100-letnice osnovne šole v Retečah je šola izdala brošuro, v katero je minister za šolstvo in šport dr. Slavko Gaber napisal spodbudne besede, da ko *»se danes lahko tudi z nostalgijo spominjamo časov začetka in še kasnejše zgodovine šolstva ter reteške šole, se hkrati lahko zavedamo, da se je v tem času naša šola razvila v sodobno obliko, ki jo opredeljuje načelo enake možnosti ter po drugi strani možnost izbire in spodbujanje kvalitete, sodobni individualizirani družbi primerna vzgoja in raznovrstne metode posredovanja znanja.«*

Poleg uvodne besede ministra za šolstvo sledi beseda Vincencija Demšarja, predsednika Izvršnega sveta občine Škofja Loka, *»naj bo ob 100-letnici izražena hvaležnost vsem, ki so se doslej trudili za to šolo. Pogled pa naj bo obrnjen naprej z dobrimi željami za njeno posvečeno delo z mladimi rodovi.«* Upravitelj šole Adi Pintar pa je zapisal: *»V teh sto letih je naša šola sprejela, vzgajala in izobrazila veliko generacij, iz katerih je izšlo tudi nekaj pomembnih mož, ki so v zgodovini slovenskega naroda na vidnem mestu. Na to smo in moramo biti ponosni. Veseli in ponosni smo tudi zato, ker ima naša šola glas, da je to mirna in dobra šola, za kar smo se in se bomo vedno trudili.«* Sledijo prispevek Matevža Krivica *Kronika šole v Retečah od začetkov do najnovejšega časa*, torej stoletno delovanje šole, *Spomini nekdanjih učencev reteške šole* ter razgovori učencev z znanimi osebnostmi pod naslovom *Na obisku*. Franc Rant je reteški šoli ob stoletnici napisal pesem *Šopek jubilejni učilni*.

Lepo opremljeno brošuro popestrijo fotografije stare, nove in obnovljene šolske stavbe s slikami učencev pri praktičnem pouku ter slike učencev z učitelji. S prispevkom *Pomembni Ločani in njih bližnji sosedje* ter seznamom

učiteljev od prvega, Roberta Zieglerja, da danes, bo 100-letnica šole ostala sedanjim in prihodnim rodovom ne samo lep spomin ampak tudi dokument časa, ki bo shranjen v dokumentacijski zbirki Slovenskega šolskega muzeja za nadaljno raziskavo zgodovine osnovne šole v Retečah.

Viri :

1. *Kartoteka šolskih kronik* – mapa osnovne šole Reteče.
2. *Popotnikov koledar za slovenske učitelje od 1893 do 1914.*
3. *Stalež šolstva in učiteljstva v Sloveniji 1923, 1928 in 1934.*
4. *100 let šole v Retečah 1893–1993.*

Zusammenfassung

AUS DER CHRONIK DER GRUNDSCHULE IN RETEČE ANLÄßLICH IHRER HUNDERTJAHRFEIER

Mit dem Vermächtnis des Bürgermeisters Primož Bertonec aus Godešič erbauten die Bewohner des Dorfes Reteče im Jahre 1893 ein neues Schulgebäude, leider nur mit einem Klassenraum. Der Unterricht in der neuerbauten Schule begann im April 1894, als der Lehrer Robert Ziegler die Schulleitung übernahm. Der Unterricht verlief regelmäßig, die Zahl der Schüler nahm von Jahr zu Jahr zu. Das Schulgebäude wurde mit der Zeit zu klein und so begann man mit jahrelangen Vorbereitungen auf den Bau eines neuen Schulgebäudes. In einem Klassenraum gab es in zwei Klassen 80 oder sogar 90 Schüler. Die Schule wurde im Jahr 1929 in eine zweijährige Schule erweitert, damit wurde aber die Raumnot noch größer. Erst 1938 bekam der Ort ein schönes, modernes Schulgebäude. Im Jahr 1939 wurde die Schule in eine vierjährige Schule erweitert.

Die Grundschule in Reteče gab im Jahre 1993 zum hundertjährigen Jubiläum des ersten Schulgebäudes eine Broschüre aus.